

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИК ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ
БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР
ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ
СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1961 ч.
ФЕВРАЛЬ
17
ПЯТНИЦА

№ 41 (4831).

Өртөө 2 көп.

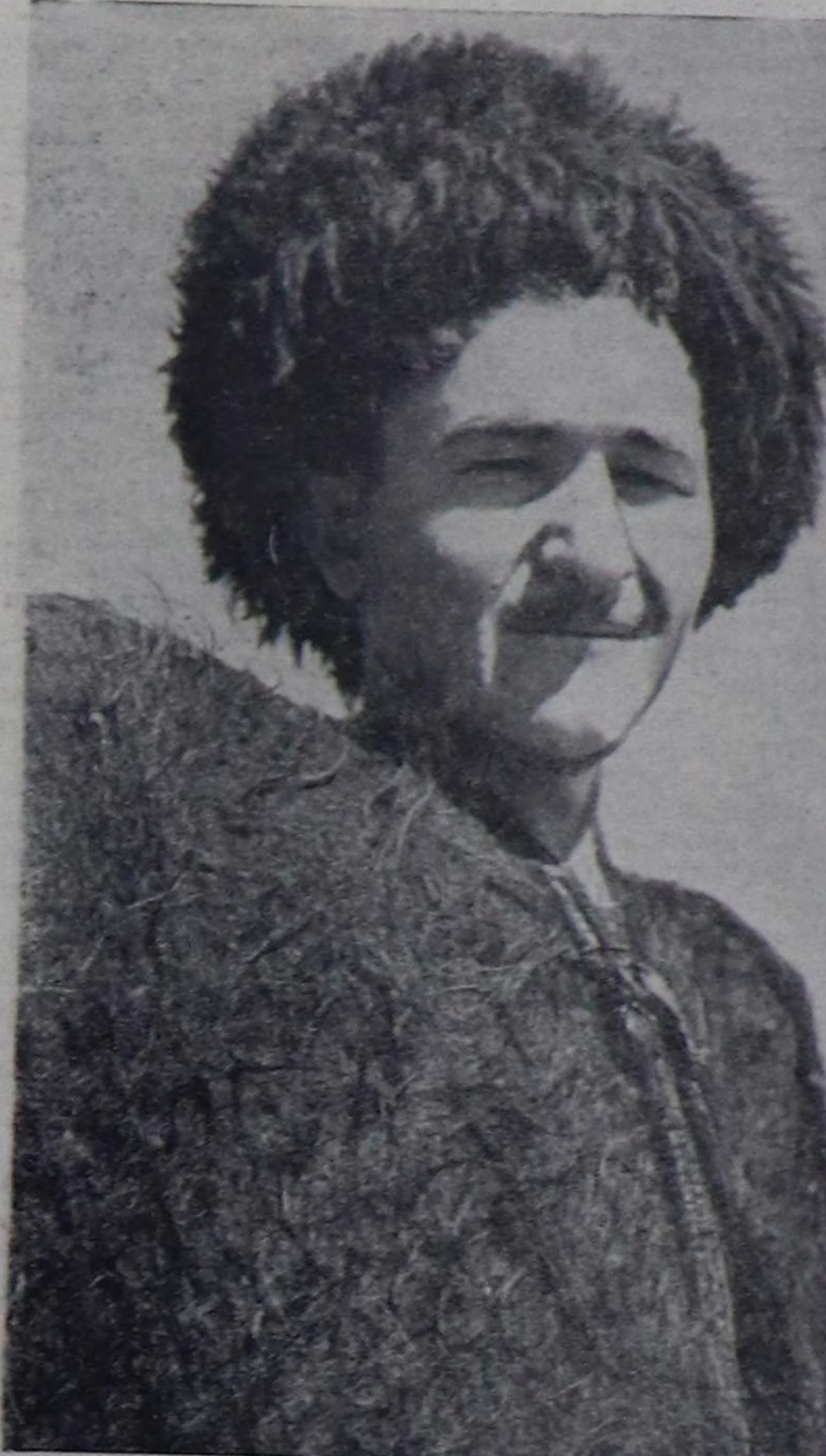
СЭТА-НЫҢ ДЫҢНАДЫ:

1961 чылдың февраль 15-те хуннун долу «туттуруушкунун» (долу карангылаанышкыннык) зоназынга тускай шинчил кылар аппаратура-биле деритинген геофизикти элзэн хей ракеталарны хары угда салып үндүрерин боттандырган.
Ракеталар улуг бедикке көдүрүлүп автоматтык геофизикти станцияларны көдүрүп үндүрүп турган. Бедикке көдүрүлүп автоматтык станция ракетадан башкаланып үнө берген соонда, октаргай делеминге станциянын автоматтык башкарлырын хан-

Хүн „туттуруушкунун“ үезинде геофизикти ракеталарны салып үндүргүлээни

дырып турар электромеханиктик системаны ажылдадып кирип турган. Станциялар болза ай хөлөгезиниң иштинге бодунун бугу ужудуушкунун дүргүзүндө быжык турумнуг байдал-биле артып каап турган.
Хүн «туттуруушкуну» болуп турда хуннун өргөзүн болгаш үстүкү атмосферага болуп турар болуушкунунын үстүндө ыш-каш быжык турумнуг станциядан шинчилеп көөрүн бир-ле ду-гаар чоруткан.
Дараазында шенелде шинчилелдер күүсеттинген:
— Спектрографтын дузасы-биле спектрин (хүн өргөзүнүн чөлөштөлчөк херелинин) кыска чалгылыг кезеэн шинчилээни;
— Атмосферада, спектрин яны-бүрү черлеринде тар берген болгаш көрүнүктөлүп турар хүн радиациянын тазавуу өргөзүнүн спектрин телеспектретрлерин болгаш базавуу метрлерин дузасы-биле шинчилээни;
— Спектрин кыска чалгылыг, биске көскү болгаш чооккү чыгыт кызыл өнүгү черлеринде хүн өргөзүнүн шөлүн электро-фотометрдин болгаш телефотометрдин дузасы-биле шинчилээни;
— Спектрин рентген, каракка көзүлбөс өкпөн өнүгү болгаш көстүп турар черлеринде хүн өргөзүнүн херелдизинин күжүн фотонуг санакчыларын, рентген квантылыг санакчыларын болгаш радиациянын өске-даа хемчээкчилеринин дузасы-биле шинчилеп көргөн;
— Яны-бүрү шилдерлиг болгаш хемчээлдерлиг фотоаппарат-биле хүн өргөзүн чурукка тырттыргылаан.

СЭКП ТК-НЫҢ ПЛЕНУМУНГА ОЛАРНЫ ЧИЖЕК КЫЛДЫР АДАП ТУРГАН

Арменияның мурнакчы хойжузу

Армян ССР. Он чылдың мур-нунда бичи оол Мелик Туян дүрүлүгү хойжулар-биле ка-дам койму датке бир-де дуга-рында кадарып үнгөн. Ол уезді эгелеш Туян хойжуу улуг бил-дилги, аваангыр, эрес-мадырлыг болуп чоруун негеп турар эң берге профессионазына ынакшан.
Ам 28 харлыг комсомолчу М. Туян Горисск районун Хин-зорск суурунда колхозтуң дээр хойжуларын бирезинге санап-тырып, хойжуларын бригаданын баштап турар.
Мурнакчы бригаданың хойжу-лары малды үлгериле ажаап, ка-жааларын иштинче салгынын өй-шанада кирип, хойнун дүк-кени оларын чорудуп, тарып бо-ладыр ажалды организмге тап-тырар. Ноябрь-декабрь айларда хойлар оолдаар, а дараазында келир чылдын күзүндө ол ху-раганнарнын дүгүн кырып алыр.
СЭКП ТК-ның январь Плену-мунга кылган илтикетинге Ар-менияның Компартиянын ТК-зы-нын бирги секретары Я. Н. Зо-робян Мелик Туяны адын рес-публиканың күзүнде ажал-агы-нын мурнакчыларнын саныга кириштир адал турган.
Чурукта: Мелик Туян.

Эртемнің шылгараңгай чедишкени

Хөй чадалыг ракетаны болгаш сылдыстар аразынга ужугар автоматтыг станцияны тургузарынга база ону Венера сылдысче салып үндүреринге киришкен эртемденнерге, конструкторларга, инженерлерге, техниктерге болгаш ажилчиннарга

Хөй чадалыг ракетаны болгаш сылдыстар аразынга ужугар автоматтыг станцияны тургузарынга база ону Ве-нера сылдысче салып үндүреринге киришкен эртемденнер-ге, конструкторларга, инженерлерге, техниктерге болгаш ажилчиннарга Совет Эвилелиниң Коммунистк партия-зының Төп Комитеди болгаш ССР Эвилелиниң Министр-лер Чөвүлели чүректин ханызындан байырын чедирип тур.
Черин аар дензигил кылымал спутниги ужугар оруунче үндүрерин аразынга хөй чадалыг ракетаны тур-гусканы, боду башкартынар космиктиг ракетаны болгаш сылдыстар аразынга ужугар автоматтыг станцияны Ве-нера сылдысче баар орукче ол спутниктен салып үндүргөн чорук совет эртемниң болгаш техниканың шылгараңгай чедишкени болуп демделетинип турар. Совет эртем бо-ланың ол алдарлыг чогаалдыкчы эрес-мадырлыг чоруу октаргай делемин шинчилээринге чаа арынны ажыдып, совет улустун кылып турары чогаалдыкчы херектеринин өндүр чаагайын бүгү кижги төрөлгөтөнүн мурнунга көргү-зүп турар.
Бистин эртемниң болгаш техниканың ол алдарлыг тил-елгеи бүгү делегейге тайбынын быжылаарынын хе-рээнге, бүгү улустарнын аразынга найыралдыг харылзаа-ларны хөгжүдеринге бараан болуп дээрзинге Совет Эви-лелиниң Коммунистк партиязының Төп Комитеди бол-гаш ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлели бүзүрөп тур.
Совет эртемденнерге, конструкторларга, инженерлерге, техниктерге болгаш ажилчиннарга алдар! Бистин күчү-дүг социалистк Төрзөн чуртувуска алдар!

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИ ССР ЭВИЛЕЛИНИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИ

Американың Каттышкан Штаттарының президентизи Джон Ф. Кеннедиге

Вашингтон, АКШ.
Венера сылдысче космиктиг совет кораблы салып үндүргөн-биле холбаштыр Силерниң байыр чедирген телеграммаларын алган мен. Делегей эртемниң ол шылгараңгай чедишкенин бедик үн-ел турар телеграмманы чорутканын дээр, октаргайын шинчи-лээринин чаа үе-чадазына чедишкенин күзөңгөр дээр уткуп хүлөп алганымы Силерге илергейлеп тур мен.
Президентиниң албан-дужалыга кирер тевенде чугаалаан бо-дунарын чугааларга, а ол ышкын январь 30-де конгрессе чорут-кан чагааларга аарыларга уду демисел, октаргайын шингездир, култураны болгаш садгыны хөгжүдери ышкын, ындыг адырларга боттарынын күженишкенин Совет Эвилелиниң болгаш Американың Каттышкан Штаттарынын каттыштыгар турары президент-дир дээр дугайын чугаалап турган болгы Силер, дээрги президент. Айтырылганын шак ышкын дээр чорукту түнелдиг кылдыр көрүп турар бис, ыччангаш Силерин ол чугааларыңарга байыр чедирип турар бис.
Кижги төрөлгөтөнүн мурнунга салдыган, ол чаагай сорулгаларны дүрген шиптирлеттинеринге таарымчалыг байдалдар чеп-селгенишкенин дүжүренин айтырынын таарымчалыг шиптир-лээринде тургустувар ийик деп санап турар бис. ыччангаш кым-даа чажыды-биле чепселгениң болгаш агрессияны үүгедип шыда-са болган турар делегейин ындыг шыгыны контролон тургуза-ры-биле ол айтырыгын шиптирлээринге бүгү-ле күженишкенин-ни чүрт бүтүрүп салган турарын күзөңгөр ийик бис. Чепселгениш-кенин дүжүренин айтырынын шиптирлеттинери Совет Эвиле-ли биле Американың Каттышкан Штаттарынын аразынга дугу-жуушкундан хөйүндө хамааржыр дөрөңгөне бүгү-ле кижилер чөп-шөрөзалип турар. Бир эвес бис ындыг дугурушкуну чедиң аптар болаурусса, ол болза оран делегейде бүгү кижилерге улуг өөрүш-кү, бүгү кижги төрөлгөтөнгө улуг чаагай чорук болган турар ийик.

Н. ХРУЩЕВ.

Октаргайын чаалап алырын чингедир

— Венера планетага ракетаны ужудуп чорутканын бистин совет эртемге чоргарылаанышкын-биле кижинин сагыш-сеткилин долду-руп кээр. Ол ужудуушкун болза эртем өзүзүң аң-не дидик кү-зөй-бодалдарын улам чалгынал-дырар болгаш октаргайда еске планеталарге кижиниң чедириң дугайында күзө-бодалдарын бот-тандырыңчы бистерни чоокшу-ладып турар.
Бистин ракетаның Венера-ге чоокшуларды ужуушкуну ы-ла ам-даа билдимбиң турар хөй-хөй оналган чүдүлдерин тола-радыр алганы бээр болгаш октар-гайын чаалап алырын чингедир дөрөңгөне бузуксаар-дыр.
В. ФЕСЕНКОВ, жаламек, ССР-ниң Эртемнер академиязының метеориттер талазы-биле комитеттин даргазы.

СОВЕТ ЭРТЕМДЕННЕРГЕ АЛДАР!

— Агаарга-даа, черге-даа, суг-га-даа чоруткан механика бүрүзүн кижилер-ле башкарып чорур: А октаргайын дүңбөй талыгырыңче кылгынын үнүпкен автоматтыг станция бодун боду башкарты-нып, эртем ажылы кылып чорур деп чүвени бодоп көөргө, черле кайгамчык чүве-дир ийик — деп, Чаа-Халдуң «Найырал» колхозу-нуң колхозчузу эш Төлүш Чаа-салба чугаалааш, бистин Төрзөн чуртувуушун алдар-адын октар-гайын чептинизден бедикче өндүрген бистин совет эртемден-неринске алдар! деп, оон ыңай уламчылаан.
Хөй урулгарын иези, бөдүн херезин колхозчу бо чылды бол-гаш ханымы-биле өөрзөн өстөрүн чугаалап тура, Төрзөн Совет чур-тувунга алдар!

Д. АРАКЧАА.

СӨӨЛГҮ ШАКТАРДА КИСИДУГА ЧЫЛЫГ УЖУРАЖЫШКЫН

КИСИДУГУ. (СЭТА). ССР-нин Дээди Советинин Президиумунун Даргазы Л. И. Брежнев болгаш ону удеп чоруур кижилер февраль 14-те Кисидугу хоорайга чедө берген. Кисидугунун төп шөлүңгө оон чуртта-кчылары шунтузу чыгып келген бол-гаш аңаа улуг митинг болган. Кисидугу районунун партия организация-зының чингине секретары Мамаду Мара Мохамед болгаш Л. И. Бре-нев ол митингге чүве чугаалаан.
Гвинея хамаарышпас чорукту чаа-лап алганынын соонда эки билер апарганмыс бугу совет улуска Си-лерни дамчыштыр байыр чедирип тур бис деп Мамаду Мара Мохамед чугаалаан. Чүгө Силерин болгаш бистин эң-найыралчы чурттарын дуза-дамчызынын ачым-биле Гвинеяга уду француз колонизаторларынн планы боттанмай барган. Эң-найыр-алчы өзү-биле барып-келчери болгаш Гвинея Республикага кадрларын ССР-ниң белеткеп берип турары бистин эң-найыралчымыз тодаргай херезин болуп деп чингине секретары чугаалаан. Бистин дыка хөй студент-теринис Совет Эвилелинде өөренип турар болгай.
Патрис Лумумбаны болгаш оон ийи эштерин өлүргөн империалист-терин болгаш оларынн сүлээлжикчи-леринин араатангы үлгүденишкенин-ге бүгү гвинея улус Африкада коло-низаторларга уду шиптирлет демисел-биле харымчалар. Ол чугаазын төндүрсе: «Тайбың болгаш совет-гвинея найыралдык тайбың хөгжү-дөзү делерезин!» деп йөрзө салыр-га, шөлгө турган кижилер шунтузу ыңча деп алгырып турганнар.
Оон соонда Л. И. Брежнев чүве чугаалаан.
Л. И. Брежневтин чугаазынын соондук аныктарын парадды болган. Аныктарын соонда көзө ажы-лагынын продуктулары: кофеин, ристи, бананарын, маниокту көргү-шүшөө, ол районун чурттакчылары кыскалыгы алгаш арктен. Ийи гвинея кижилер «Гвинея Республикага кыл-ган» деп бижикти алдызынын көргүзүп эртерге, аңаа турганар диниятын адым-чакташымын-биле оларын уткаан. Парад соонда Л. И. Брежнев Кисидугунун чанында ко-фе тараан шөлгө чорган.

Л. И. Брежнев Ганага баар

Гана Республиканың президентизи Кваме Нурму Гана Республикага келзин деп ССР-ниң Дээди Советинин Президиумунун Даргазы Л. И. Брежневти чаалаан.
Л. И. Брежнев ол чаалаганы чү-ректин ханызындан өөрүп четтириш-кын-биле хүлөп алган.
Чедиң алдыган дугуруушкуну Эзуугар Л. И. Брежнев Гвинея Рес-публикага ян-чоруп доозулганынын сөөлүндө Аккрага чедө бээр.

«Чаа орук» колхозтун суурунга болгаш Эрин районун төвүңгө барган, мал-маганын кышкы байдалын сондуургал айтырарга:

— Малдын байдалы амдызында өскөн, хорамча чок, хар улгачкан, оон сонгаар берделер боор, чамдык мадарын кышкы 40—50 сантиметр ажалып тур. Мал чема өсүртүр, дал-байлаар хемчегер алдынын турар— деп ыңчаар харымчалар болду.
Эрининиң үш колхозунун шээр малдын хөй кезин Тес-Хеминин ол чарында кыштагаларда. Хойжулар-нын байдалын-биле танымаар дээр өчкө чоруттубуз. Унегетти дагыны ол-бо талаалары шунту кыштар. Мыа «Морес» колхозтун элзэн хөй хой-жулары-биле танымып көөргө, хар улуг, чамдык күжү бошкак хойлар-нын чер олттары берделей берген болгаш оларын тускай үзүп алган, сизге каап берип турар.
Чамдык хойжулар төве-биле хар далбайлап турар болза-даа, хөй хөй-га ол чедишпес, а трактор чамдык коданарга каш дүн хар далбайлап чорда, соларга төнгөн-биле өскөй берген.
Хойжу Бирн-Сама 400 ажы иртерин кадарып, күжү кошказта-рык сизгендиң турар, амга чедиң аңаа далбай тыртпаан.
— Далбайлаан болза эки чүве, бо тракторлар ажалдаставтай берген ышкыны, олар мын чотугулан кур-гак сизге чип турар чүвөлөргө хар эргилери берделеп тур— деп, хойжу-нун кадайы И. Хоруу чугаалады. Хойжу боду колхоз төвүңгө мыштан чоруткан болду. Тес ол чарында ышк бар эвес, 30 ажы километр ырак черден мыштан чоруктаны о-дур. Ол аалдын чалгыткан солуну я-варды көлөң.
Ол колхозтун хойжузу Дадарык-шайын байдалы дыка берделеп ту-рар. Оон коданында шунту аныма-иртер, 150 ажыны тускай үзүп алган азырлар турар.
Оларын ажаллар-биле эртерге күзүн ач керге чаа ыштан кылган. Оон кажалын колхозтун тулуг брига-далып туткан. Кажаның ажинден кижги үңгөп үнер, кирер. Оон тур-

Хойжуларның кыштагаларында

жук, чокта чаа кажааның өөргөзү сыйлап барып дүшкөн, иштинге хөй турбаны эки болган. Хөйжү колхоз-тун удуртучуларыңче доран дык-наткан болза-даа, үш хонук иштинде кым-даа келбөөн. Ол аразында кыры чадагы турган кажага хойлар соокка элзөн ырымзыраан. Кажаа-нын оорганзына сыйлап дүшүп ту-рар ирик ыш салып каан чорук ту-рар. Шунту хураганарын өгүнү бир чартында ажаап турар. Тере-ниң хөмүмүңгө, хол-дараган те-нин сизден еске хураганга берил-тер чүве чок. Иыдыг сизниң чир-теге хураганарың дүмүктүрүр жетип, ыжын турар. Бүжү арымак 100 ажы хөйга ийи төве-биле олар-нын харын далбайлап турар. Теве-лерге таарышкан чонак хересел бе-лиң хөйжүдө чок. Хар улуг болганы-биле ол төвөлөр чүп четпейн турар. Январда ол коданан үш хөй өл-гөн.
Чалгыткан солунуңар каап турар бээр? деп айтыртың, хөйжү мынча деп харымчал: — ай төңтүзүңде са-накшыңа бригадир бир келир, ың-чан солун келир боордан башка ол аразымыа келбес чүве.
Оон ырак эвесе С. Шуду 558 хөйжүн иштинде база 100 ажыга далбай тыртып турар болду. Хөйжү боду хөй кадар берген. ыңчалза-даа аалынга улуг келгени эскерип ка-лган ол боор он, элзэн дүргөдөп кел-ген, менди айтырым чоруй-ла, мын-ча диди:
— Силер каймын-даа келген бол-зунарда, байдалымын чугаалап кө-рөйң. Хар улгачкан, далбайлааш-кыңга арай оозалдып кириңиз. Чан-гыс төве берип каан, ол ам шыла-шпас апардын. Дүңдөлерин даван-аар тастап эгелзөн. Ону чааптар өм-даа чок, мал эңгилери-даа келбес-төр. Арган чүвөлөргө бээр сула тыңгер, олар ыжым үзүлгөндө бээр 5 хонду. Бо кыдыг ыжымдарда бистерин байдалымын мынчаар берделеп турда, колхоз төвүңгө кым-даа сураг.
«Ак-Эрик» колхозтун Божалыда

Өлүрүкчүлөрнү ялалаар!

МОСКВА. (СЭТА). Конгога үү-гөттиңген араатангы ханыг чорук станоктар бүдүрү заводтун коллек-тивиянын хамы килеизикчиин бол-доруңун болгаш кижизиг эвес чо-рууну чаа херезин-дир.
Завод комитетинин даргазы А. И. Якимовтун чугаалааны:
— Конгоңуң премьер-министри Лу-мубаны болгаш оон эштерин өлүргөн үүгөдешкени амгы үеңиң коло-низаторларынн араатангы кадыг-томуңун болгаш кижизиг эвес чо-рууну чаа херезин-дир.
Делегей ол ханыг үүгөдешкенин халас эрттирп, аңаа көрүп ола-рың. Өлүрүкчүлери кеземчеге кирер!

ХАММАРШЕЛЬДИГЕ БҮЗҮРӨП БОЛБАС

УСТЬ-ОРДЫНСКИЙ. (СЭТА). Лу-мубаны өлүрүп каалкан дээр. Бо үш сөс бугу делегейни хазеткен. Конго улуска уду колонизаторларынн дер-зин, хоратан үүгөдешин билген бе-дүн кижилерин чүректен килеизик-чиин додган. Конгоңуң премьер-министри Патрис Лумумбаны болгаш оон шычы соратниктерин өлүргөн белги колонизаторларын, оларын эвилелчилерин болгаш чалчааларын Усть-Ордынский бурат национал ок-руттун ажылы чоннары кармап ту-бас!
Эртен чылын 12 инектериниң бы-залдарын менди алдылап, зурт инектериниң бирезинден-ле 1200 кг сүтү сагган мен. Бо чылын инек бу-зүзүндө 1300 кг сүтү сап дээр ху-лаагым ажыр күүсүлүп шыдаар мен. Мэң бөдүн күш-ажылым тай-бынын херезинге белек, өлүрүкчү-лерге, дайын кысмычаларыңа согу.

КЕЗЕМЧЕГЕ КИИРЕП

Конго республиканың премьер-ми-нистри Патрис Лумумбаны болгаш оон ийи эштерин белги колонизатор-лар, оларын чалчаалар саткымчы-лар Касабубу, Мобуту болгаш Чомбе олар араатан өзү-биле өлүргөн дугайында мелзени аныкташ, Сүт-Хал районун ажылы чоннары улуг килеизин илередиң, совет улустун де-легейниң депшилеги бугу кижилерин чөптүг, шыгымы негелделеринге каттыжып турар.
М. БИЧЕЛДЕП, Киров аттыг колхозтун саанчызы.

Чамдык хойжулар өглериңде чурт-тавышпаң.

Эрин, Тес-Хем районарың кол ажалы-агыны мал, а мал ажылыңа кол черин хөй ажылы эзелеп турар. Устунде айтыкан колхозтарын кыштагаларында бөдүн-даа болза кажалар бар-дыр. ыңчалза-даа болза колхозтарын экономикасы быжыпты, тулуг сууру сайырап, тех-никасы өңүп турар болганда оода чылды бир-ийи кыштакта үлгерип калса, хорам чурттапта бажыны чү-ге тулуп ай болбайзы? Черле болур. Мал ажылын културтуп өзү-биле чорутар айтырымын база иштинин байлаан кадалаан, хөй дүк, эң тө-лөш шагыны берге үезинде могаг чок демисижип турар хойжулар колхозтарын сагымшынын колхозтарын удуртучуларынын, мал ажылынын тускай өөренил-деринин талызындан сөс кырынга эртенгелер турары-биле бо байдал-дар тайлырталыгыр.
«Амдызында хорамча чок, мал хур» дээр чугаалап керек кылдың байдалдан каржып турар. Эрин рай-онунун колхозтарында чалгыс ян-варь айда бешин шээр мал 246, мыйсыгты бода мал 12 баш өлгөн.
СЭКП ТК-ның январь Пленумунга эш Н. С. Хрущев чугаалыга мын-ча диди: «Амдыл-агыны эвес бол-гаш салга чоруктарның уржундан хөй малдын өлүп-хораяр чоруй бо-лош ыңдыг бузар-бак чорукту ыш-кыр дурбас херек. Дына хөй колхозтарда болгаш совхозтарда хөйлер нөүлү-дүр-ле ырыптып турар, а партия ор-ганизацияларының удуртучулары ол чүдөк чорук-биле элтежин, аңаа көрүп турганнар.
Эш Хрущевтун бо чугаалың иш-тениң айып шептирлиг хемчег-терин алыры негетинип турар. Хойжуларге сизге өсүртүлгөң, далбайлаашкыны үзүктелдирбей, сакманшкыны дүрген четчелеп тургузары, хойжуларга дузалдыр өске-даа немелде күштериң чоруда-ры, организастыг хемчегелериң алыры чутула.
М. ЛЮНДУП, О. МАНДАРЫЙ, «Шынын» корр.

Масса-политиктиг ажилдын бүдүрүлгө-биле сырый харылзаазы дээш

М. МЕНДУМЕ,
СЭКП обкомунун секретары.

Чели чылдын үшкү чымы—бистин чуртубустун амьдралында төөгүлүг болгаш өөрүшкүлүг болушкуннара биле долдуган. Ол болушкуннара болза, чунун-даа мурдуна бистин чуртубустун келээ ажал-агыйын улам ийик дөгүдөрүнүн талазы-биле аажок улау-улау сорулгаларын илип үндүргөн СЭКП ТК-нын январь Пленуму, оон доктаалы болгаш Пленумга эш Н. С. Хрущевтун чугаазы болуп турар.

СЭКП-нин XIII съездинин—коммунизм тургузучуларыннын съездинин чымылар дугайында дымнадым, келээ ажал-агыйын улам ийик дөгүдөрүнүн талазы-биле улау-улау ажалдарын төлөнүлгөн, «болжол» тарын экономиказын болгаш санжыга билдире улам ийик дөгүдөрүнүн талазы-биле хемчеглер дугайында СЭКП ТК-нын доктаалы бүгү совет адуунун куш-ажылы болгаш политиказын улау келүүшүктүн хайныктыг болгаш мыйыктыг болгаш ажалдык чоннар депутаттарыннын чер-чер Советтеринге сонгудалар талазы-биле кампания ажалы бисте калдырып турар.

Ажылы чонун ортузунга пропагандалын болгаш политиказын агитациянын идеяны денелдир белидер, оларнын амьдрал-биле сырый харылзаазы болгаш хандыра, массаларын куш-ажылы ийиктейн бүгү хемчег-биле көгүрөөк тээлээ СЭКП ТК-нын январь Пленумунун төөгүлүг шийткелери бүгү, билдиргелери дым-биле ажылы чонга, мыйыктык келээ ажал-агыйын ажал-ишчилеринге — хойжуларга, саанчыларга, хаван, бызаа болгаш куш ажалчыларга, чыгышчыларга база хой ажалчыларга чугаалап бөрү партия организациаларын бүгү масса-политиктиг ажалын ам колчугу ол болду.

Амгы үеде партияны пропагандалын сорулгаларын дугайында СЭКП ТК-нын доктаалы-биле белгеленген областтын партия организациаларын чонун ортузунга агитация-массалыг ажалды чорулар талазы-биле өзгөрүлүшү дугайында мөөнөн алган. Бистин областта ам үеде 5900 агитаторларын 320 агитколлективтер ажаллап турар. СЭКП райкомнары сөөктү үеде агитаторларын семинарларын болгаш сорулгаларын хурдаларын эртиргилеэн.

СЭКП ТК-нын январь Пленумунун материалдарын болгаш ажылы чоннар депутаттарыннын чер-чер Советтеринге сонгудалар дүгүтүн агитаторлар ам үеде ажылы чонун ортузунга калбаз-биле таныштырып турар.

Каз-Хемнин, Чөөн-Хемчиктин, Кызылдын партия организациаларыннын дымга хой агитаторлар, Тожу болгаш Өвүр районнарын чамлык партия организациаларын политиказын агитациянын ажалы-буур хевирлерин болгаш аргаларын улам калбаз-биле ажаллап турар апарган. Ийик болза-даа областтын районнарада өзгөрү хой партия организациаларында чонун ортузунга политиказын агитациянын денелдир ам-даа куу, агитаторларын ажалында кампания хевирлерин чорук ам-даа чалгандымаан, районнарын болгаш колхозтарын мурдуна салдырган практиктик тодаргай сорулгалар пропагандалын доорук чорук бүрүтү-биле туткатымаан.

Мал ажылынын продуктуларын бүтүрер болгаш күрүнеге сазар талазы-биле салдырган социалисттик хузаагелерин бистин областтын районнары өрткөн чылын күтүспөзүн билдингил болгай.

Амьдралдын материалдыг байланыштын бүдүрүлгөндөн хоорукчак пропаганда болгаш агитация ажалы денелдир өвөс болду. Эрткен чылдын чымыларын чорук тунелди хымырымыс өзгөрүк чугула. 1960 чылдын эгезинде чамлык районнарын удурутчуларын, хой-хой агитаторлар болгаш пропагандалыг келээ ажал-агыйын продуктуларын бүтүрер болгаш күрүнеге сазар талазы-биле белдирген хузаагелер дугайында, аас болгаш өвөс агитациянын белдик денелдирин дугайында чугаалап турган болгаш районнар төштери өвөс агитация-биле шийткенден-даа турган. Ийик болза-даа бистин агитациянын кыгырдыгы дугайында бүтүрүлгө көгүрүткелери-биле дүшпөй барган.

Этти бүтүрер болгаш күрүнеге сазар талазы-биле бистин хузаагелеринин күтүспөзүн дугайында айтырыгын көрүп көрөлү. Ол хузаагелерин күтүспөзүн шылаар эргезиле бистин районнарында бар турган бе? Ийе, бар турган. Мычалда-лаа 1959—1960 чылдарын эгезинден-не бис мыйык аргаларын ажаллап айткан болгаш эт бүтүрер талазы-биле ажаллап айткан болгаш курамылар бисте аажок хой арткаан.

Ол кантун мыйык аргалары? Областын элден каш районнары 1959 чылдын чамында мал теми белеткөөрүнүн планын күтүспөзүн, мычанган 1959—1960 чылдын чамында ийиктин малы тем чок калган. Оон түнелдир бис чон-оон муш баш малды мыйыккан бис; малдын чыгы семитилгезин багыт организациалар бис, сөргөн чалгалар чай дүгүтүлгө багыт ажаллап айткан болгаш мал ажалы чонун Бай-Тайга, Өвүр, Эриин, Тес-Хем мыйык районнары тараа култураларын өзгөртүп турар.

Күрүнеге сазар мыйыктыг бола малдын бир бажыга өвөсү ортумак динг дегизи 1959 чылда Өвүр районуна 307 кг, а 1960 чылда — 273 кг болган. Сут-Хөл районуна база ол-ла үеде—274 кг турган, 247 кг болган. Улук-Хемнин — 308 кг турган, 258 кг, Тандынын—323 кг турган, 282 кг болган, тодаргайларга бо-лаа болгаш чамлык өскө-даа районнара мыйыктыг бола малдын ортумак динг дегизи дымга кудулан. Бо чорук болза, бисте бар курамыларын илередир, четте ажалымы, мыйык чалгаларымыннын, малдын семитилгезин шын организациалары, тараа болгаш мал теми култураларын тарылгазы улам калбартып, малдын сугузын өш организациалары — бо бүгү болза эт бүтүрерин дүгүтүрүн дүгүтүрү, элдингил хузаагелерин күтүспөзүн, мал ажылынын продуктуларын-биле чонун хандыра оон замааржы деп чүвени бистин районнарымын, колхозтарымын, совхозтарымын улау-тулчуларын болгаш агитаторлар ам билди, чорук түнелди кымырын негиз чорук.

Бо дугайын агитаторлар көлөңүн ажал-ишчилерине тайлыбыраар, куш-ажылы шын организациаларына оларга дулаалыг укуртук. Политиказын агитациянын калбартыры-биле калы муракчаларын дүгүтүлгө билдингил, тоза тайлыбыраар негиздир агитаторларын ажалында кол черин өзгөрүлүшү турар укуртук.

Бистин областтын көлө ажал-агыйын ажал-ишчилерин СЭКП ТК-нын январь Пленумунун шийткелерин таныштып, белдиктен күнелдирерин алган. Өвүр районуна «Торгалыг» колхозунун муракчаларын дугайында мыйык дөң: «Мен Төрөөн Коммунисттик партиянын даа салгы-салгышымын дөң улау өөрүк чет-тиргенин чугааламк түр мен. Ол даа салгы-салгышымын СЭКП ТК-нын январь Пленумунга эш Н. С. Хрущевтун чугаазында өзгөрү тодаргайы-биле база аялп илереттинип турар. Ол салгы-салгышымын даа кижилер дугайында, совет кижилерин чагай амьдралын улам белдирерин дугайында бооп турар.

Социалисттик Куш-ажылын Маалдыр эш О. Лопсаянтын байлак дүгүтүлгө ажаллашымын ажалы-биле 1960 чылда төртүр 100 койга онааштыр 151 хураганны алган мен. 1961 чылда СЭКП ТК-нын январь Пленумунун шийткелерине хармы кылдым, 100 койла-на 155 хураганны, бир койла-на 3,6 кг дүвүтү кыгып аларымын болгаш чамын 30 төнө бүтүн чевирин белеткен аларымын күтүспөзүн турар мен».

Муракчалы дүгүтүлгө негиздир сорулга-биле СЭКП-нин Өвүр райком хойжуларын чөвөлү хурдаларын эртирерин практикалап турар. Мычалда-даа ол муракчалы үлөгөр-чижети «Торгалыг» колхозун партия комитети кошкак ажал-

лап турар. Партком, оон секретары эш Кечил-оол агитколлективтин ажалын сула удурутуп турар, агитаторлар хойжуларын ортузунга өзгөс барып турарлар, колхоз төвүнде агитпункт дериттингезин, агитация ажалын төвү бооп шыдапайн турар.

Лей сүт дөң демиселдин эки түнелдир болуу чүгө ийиктин баш санын өстүреринден, оон азыраак, ажаллашын экижидеринден өвөс, харын база сут-бараан фермаларын саанчыларын болгаш өскө-даа ажаллашкыларыннын амьдрал-чуртталгаларын эки байлапайн, мал ажалын ажаллашкыларыннын ортузунга масса-политиктиг ажалын денелдирген база дымга замааржы.

Каз-Хем, Өвүр, Тес-Хем, Тожу, Би-Хем районнарын чамлык колхозтары сут-бараан фермаларыннын ажаллашына таарымчалыг байлапайн тургуну шылаан. Чижээ, Өвүр районуна «Коммунизмче орук» колхозунун сут-бараан фермында өрткөн бажын, кулчуларын тургускан: саанчыларын чурттап турар бажынын чымы, чымык, ай санында оон чурттап турар, бажын бүрүзү платаларыг, саанчы өг-бүлө бүрүзү 2—3 дөң орнуларын, фермада бүгү 14 бажын элестириттингезин, ийик үлөгүр болгаш ажал-чөм бараанарыннын магалын, чуртук бажын, кулчуларын бар, ам үеде чаа куу туттунуп турар. Саанчылар болгаш өскө-даа ажаллашкылар ортузунга номчулга, беселаны агитаторлар доктаамал чоруктур турар. Ферманын кулчуларымын районун болгаш колхозтун көгүрүткелери бар, сут сазаларыннын үелдир хунтун чоруктур турар, а 10 койку саанында-ла нити түнелди үндүрүп, ол чонун дүгүтүлгө байлапайн чоруктур анализин кылдып турар. Ийикти эки ажалдык түнелдир ук ферма 1960 чылда сут бүтүрер планын 106 хуу күтүспөзүн болгаш сутту күрүнеге сазары 1959 чылда дөңдөгүлө 16 хуу көвүлгөн.

Сут-Хөл, Чаз-Хөл, Улук-Хем, Бай-Тайга районнарын чамлык колхозтарынын сут-бараан фермаларыннын ажалында улау чөвөлөр бар, мыйыкты саанчыларын амьдрал байлапайн экижидерине чорук күчүлгөн бай салдырмай, ийик чурттап бажынаарын түтүлгө болгаш селеткелерин чонук оожук чоруктур. Ол районнарын болгаш оларнын колхозтарынын удурутчуларын областтын муракчалы сут-бараан фермаларыннын денелдир чөвөлөр дөң дымга хой ажалдарын кымырын негизтир турар.

Сут-Хөл районуна колхозтарынын сут-бараан фермаларында масса-политиктиг ажал багыт тургустулган. Чижээ, «Бора-Тайга», «Алдан-Маалдыр» колхозтарын саанчыларын агитаторлар ховар барып, номчулганын, беселаларын өзгөс кылдып чорук, фермаларда көсүк агитация чөк. Чаз-Хөл районуна «Найраал» колхозунун сут-бараан фермада кончук багыт байлапайн турар: ферманын саанчыларын ортузунга номчулганын, колхозунун болгаш совхозтуну планнарын күтүспөзүн дөң, нитинин малын баш санын өстүрер, оон продуктуларын белдир, келээ ажал-агый култураларыннын дүжүлгө белдир талазы-биле күрүне планын долдур болгаш ажал күтүспөзүн дөң, куш-ажылын бүтүрүлгө белдир, продуктуларын бүтүрерин дөң-үнгезин чингелер дөң демиселче ажалды чонун канчаар организациаларын барымзаалаар.

Мычанган бистин ажалымыннын кол үлөгөшкени — бо дөңгө дөңгө ажал-агыйын продуктуларын бүтүрер болгаш күрүнеге сазар талазы-биле алган хузаагелерин күтүспөзүн хузаагелерин күтүспөзүн таварыла өвөс.

Бистин областтын чамлык районнарында идея-кижиликтегил ажалды, мыйыкты көлө чонун ортузунга четлес тургускан. Пропаганда болгаш агитация ажалында боу барымзаалаар болгаш салгы чонангыр өвөс чоруктун өзгөс өвөс чижектери бар.

СЭКП ТК-нын январь Пленумунун дугайында, коммунист болгаш ажылы чонун чоруктур Чөвөлө хурдаларын Мезгелелерин болгаш Кыгырдымын дугайында, чер-чер Советтеринге сонгудалар дугайында

Барын-Хемчик районун чурттап чонунун чамлык кезектеринин иштинге тайлыбыр ажалыннын кошкак чорук турары дымнапайн илерезин, СЭКП-нин Барын-Хемчик райкомунун пропаганда болгаш агитация кылды хой шугаазын үндүрүп, планнар чогалдып турза-даа, чер-черде организациаларын ажалды чорутпайн турар. «Тыва Даг-дугу» комбинаттын ажалчыларыннын ортузунга политиказын ажалды эң күдү денелдир тургускан.

Ажылы чонун ортузунга идея-кижиликтегил, политиктиг ажалын эң чугула чугула болза, култура-чырымышкын албан черлерин ажалды болду. Бот-тыныгыр уран чугулуун область көрүлгезин эртиргени, районнар ажалы-биле болуп өрткөн чөвөлө хурдалар чижектиг бистин ап чоруткан чамлык хемчеглеривис култура-чырымышкын албан черлеринин ажалын сергелдирген өлгөн дулаалан. Мычалда-даа клубтарын ажалында улау чөвөлө мурнуку хөвөөр бооп чорутулуп турар. Клубтарын, кызыл-булунарнын дымга хой бүтүрүлгө хөвөөр ажаллап турар.

Улук-Хем, Чаз-Хөл, Бай-Тайга болгаш чамлык өскө-даа районнарын элден каш клубтары оттулар чүгө чок болганында оларга лекциялар, политиктиг ийиктегилер болбайн турарын, кичөөн ховар көгүрүзү турарын чүгө ол районнарын удурутчуларыннын харымсалга чоруктуу байлапайн болду.

Келээле култура одагаларыннын клубтарын, кызыл-булунарнын, библиотекаларын, номчулга черлеринин ажалы келээ ажал-агыйын улам ийик хөвөөр талазы-биле партия Төп Комитетинин январь Пленумунун айтканын төгүтүлү сорулгаларын ботталдырып чагырттып турар. Ийик болганда чер-черде култура-чырымышкын албан черлеринин ажалын байлапайн партия организациаларын оварымча чөк чоруп болбас. Кол чөвө болза, ол албан черлеринин ажалын хун бүтүлө удурутуп, улам шийлээл, оларын ажалыннын идеяны утказын экижидерине дулаалар болуу укуртук.

Ам үеде, көлө ажал-агыйын улам мыйык хөвөөлө дөңгө бүгү улаушун шийлээлден эгезелен үеде, продуктуларын бүтүрерин денелдир чонун хөвөөлө мурнаарыннын чедикшиг болуу бүгү өзгөрүлгө чер-черде организациаларын, бүтүрүлгөн организациаларында хавардырып.

Бүтүрүлгөн организациаларын айтканын — бо дөңгө амгы үеде бистин бүгү идеология ажалымыннын кол хөвө болуу — деп эш Н. С. Хрущев СЭКП ТК-нын июнь (1959 ч.) Пленумунга чугаалаан.

Шынында-ла амьдрал-биле, практика-биле холбашкан пропаганда, агитация болгаш лекция, бесела кымга хөвөк мыйык. Бистин партиянын идеология ажалыннын эң чугула принципи болза оон тозады, калды-бир сорулганы чеди алармынче оон чуктулуу, амьдрал-биле сырый харылзаазы болду. Пропаганда болгаш агитация ажалыннын түнелдир үнелээрде, чели чылдын онаалгаларын үлөгүрө азы көлө ажал-агый ажаллапайн ботталдыр дөң, ботунун бүтүрүлгезин, колхозунун болгаш совхозтуну планнарын күтүспөзүн дөң, нитинин малын баш санын өстүрер, оон продуктуларын белдир, келээ ажал-агый култураларыннын дүжүлгө белдир талазы-биле күрүне планын долдур болгаш ажал күтүспөзүн дөң, куш-ажылын бүтүрүлгө белдир, продуктуларын бүтүрерин дөң-үнгезин чингелер дөң демиселче ажалды чонун канчаар организациаларын барымзаалаар.

Мычанган бистин ажалымыннын кол үлөгөшкени — бо дөңгө дөңгө ажал-агыйын продуктуларын бүтүрер болгаш күрүнеге сазар талазы-биле алган хузаагелерин күтүспөзүн хузаагелерин күтүспөзүн таварыла өвөс.

Бистин областтын чамлык районнарында идея-кижиликтегил ажалды, мыйыкты көлө чонун ортузунга четлес тургускан. Пропаганда болгаш агитация ажалында боу барымзаалаар болгаш салгы чонангыр өвөс чоруктун өзгөс өвөс чижектери бар.

СЭКП ТК-нын январь Пленумунун дугайында, коммунист болгаш ажылы чонун чоруктур Чөвөлө хурдаларын Мезгелелерин болгаш Кыгырдымын дугайында, чер-чер Советтеринге сонгудалар дугайында

Барын-Хемчик районун чурттап чонунун чамлык кезектеринин иштинге тайлыбыр ажалыннын кошкак чорук турары дымнапайн илерезин, СЭКП-нин Барын-Хемчик райкомунун пропаганда болгаш агитация кылды хой шугаазын үндүрүп, планнар чогалдып турза-даа, чер-черде организациаларын ажалды чорутпайн турар. «Тыва Даг-дугу» комбинаттын ажалчыларыннын ортузунга политиказын ажалды эң күдү денелдир тургускан.

Ажылы чонун ортузунга идея-кижиликтегил, политиктиг ажалын эң чугула чугула болза, култура-чырымышкын албан черлерин ажалды болду. Бот-тыныгыр уран чугулуун область көрүлгезин эртиргени, районнар ажалы-биле болуп өрткөн чөвөлө хурдалар чижектиг бистин ап чоруткан чамлык хемчеглеривис култура-чырымышкын албан черлеринин ажалын сергелдирген өлгөн дулаалан. Мычалда-даа клубтарын ажалында улау чөвөлө мурнуку хөвөөр бооп чорутулуп турар. Клубтарын, кызыл-булунарнын дымга хой бүтүрүлгө хөвөөр ажаллап турар.

ЧОННУҢ КАНДИДАТТАРЫ Ажыл-хөжөөрүнүн мастери

Амьдралдын делгеминче баштайгы бажынаары чаз-ла кылдып өгөлөп чоруп анык кыс Анна Павлова Коробова 25 чыл буртунар областын култура өргөлелинин типографиянын дөңгөлөгүг дегинге ажаллап кирген.

Бо өрткөн чонун дүгүтүлгө Тыва областын улау ажал-агый кайтамчык шалымкын темпелер-биле хөвөк сайыраан, чонун култура амьдралын, материалдыг байлапайн хун келген туум-ла улам чагтайкыттын турар.

Анна Павлова типографияга ажаллап өгөлөп турар үеде оон коллективтин бичин, колдуунда-ла аныктардан тургустулган, а паралага

техникалы ичкан облакка барык-ла чок турган.

Быжыг найрадыг анык коллективтин кижигүннери боттарынын мурдунга таварышкан бергелерин шугуру ажал тыпел эртишсаан, куш-ажылы чаз-ла чедикшиктерин чеди ап келгенер.

Ам бо хундире типографияга ажаллап бир өн белдик механизастаттынган бүтүрүлгелерин бирөөс кылдыр хөвөк сайыраан, оон коллективти быжыккан.

Эрткен 25 чылдарын дүгүтүлгө Анна Павлова Коробованын холун ламчыштыр муш-мун номнар, сет-күлдер, брошюралар дөңгөлөгүг киртирер, ол бодунун техниктиг тускай мергежил, нити билдин

сонсаал чок бедидип келген.

Анна Павлованын ажалга кызымаккайын, чаа мергежилдин шийгезип алырында күзөл-чүткүдүү үнелеп жөргөп типографиянын дирекциязы 1952 чылда оон Москванын полиграф институтуну чанында тускай курстарга өөредип чоруткан.

Ол курстары чедикшиктерин дөңгөлөгүг сөөлдү Москвада күрүнеин эң улау паралага черлеринин типографияларын практикаларын эртирген. Анна Павлова Коробова коллективте эң чанып келгеш чаа күш-биле ажаллап кирген.

Бүтүрүлгө ажалдарына белдик көргүлгелерин чеди ап турарында ангада, Анна Павлова коллективте хөй-нитти ажалдарыннын идея-кижиликтегил болуп турар.

Дөңгөлөгүг чөвө амгы үеде бүгү ажалдарын машинада күтүспөзүн турар. Ол нарын техниканын бажынаарында Анна Павлова аныктарын өөредип турар. Чоокта чаз-ла оон өөренгичлерин турган анык кыстар Люба Сиринмей, Антонина Мальцев олар машиналар чанында боттарынын бажымыннын оонун солуп турарлар.

Амгы үеде Анна Павлова Коробова дөңгөлөгүг чөвө мастери ажаллап турар болгаш ол хундугу хузаагелерин алдарын-биле күтүспөзүн келген.

Коллективте идея-кижилик хөй-нитти, ас-сеткилдиг, дымнагыр өш, бүтүрүлгө командир Анна Павлова Коробованын типографиянын коллективти ажалды чоннар депутаттарынын област Советинин депутаттыгын кандидатура дептиккен.

Анна Павлова Коробова коллективте белдик идеянын алдарын-биле күтүспөзүн шыдаар дөңгөлөгүг чингил турар.

Чурукта: А. П. Коробова улам-биле ном көктөөр машинада ажаллап турар. Сөзү болгаш фото С. Февостовтуну.

Төлөпиг бараан болукчу

Ооржак Амыр-Ашаквич Хирлиг оон чаз-ла ужен хар четкен. Тос чыл буртунар ол Кызылдын фельдшер-акшукер школазын дөңгөлөгүг ортумак тускай өрткөн дипломун алган. Сут-Хөл районуна «Бора-Тайга» колхозта эмнеге салбырын эргелектир кирген. Бүгүгө чедир ол ийик ажаллапайн.

Чоокта чаз бора-тайгажылар оон Бора-Тайганын № 67 сонгуда округунда област Советинин депутаттыгын кандидат кылдыр бир үн-биле дептиккенер.

Ол анва ажаллап киреринин мурдунда Бора-Тайгага эмнеге салбырын районда хожудай ажалдыг турган.

Ийик чөвө Совет болгаш колхоз баштаар черинин дулазы-биле эмнегелерин ажалын кыска хузаада ол өкшижин шыдаан. Бо эмнеге салбыры ам районда дөңгө ажалдыг черлерин бирөөс апарган. Кыска белдиретти чорук үнелдир кымыл турар. Чайын оон даштын тарып олуткан мыйык турган кымыр каастай бээр. Эмнеге салбырында нелер божуру өрөөлди дерип тургускай. Колхозчу нелер анва чин-чагайы-биле божу турарлар. Хирлиг-оол түбөрүлгө аарыга уду демисел талазы-биле улау ажалдарын чорук болгаш чоруктур.

Эмнегелге келген аарыг улауларын хузаап ап эмнегелден ангада ол эмнегелдин ажаллашкыларын колхозчу суртуун чурттагаларын колхозчулар айы-биле хузаажын улау нелдир саанында-ла колхозчуларын бажынаарын хайгаарып, арыг-ишөөр култураларын көрүшсаан. Медицина темизинге ажал-бүрү беселалар чорудары чачыл апарган. Ооржак Амыр-Ашаквич колхозтун ырак, чоокта малчынаарында болгаш сут-бараан фермаларында бо-ла чөвө берген, оларга эмчи дулаамчызын чедирип, беселаларын кылда берген туртулар. Ол дунун канжы-даа берге үелдерине чалаашкынче хандыра. Колхозчу ле Чылымнай бергелешкенин божулгага таваржын, оон амы-тынга аймыл кыжаны болган. Эмчи билг мергежилин хөвөк берген турган, бергелешкени таварышкан нени эки божуккан. Ол ненин божак ийис олардын калдыкымын кошкак болган. Ийис оларын үргүлү хайгаарып, өмөп турган, оларын калдыкымын экижидип шыдаан.

Эш Хирлиг-оол төлөпиг, арга-дуржулгалыг ажалдыг болурунда ангада идея-кижилик хөй-ниттиг, Бора-Тайганын ажалдык чоннары Ооржак Амыр-Ашаквичи моон мурдунда ийи улау улаштыр көдө Советтин депутаттыгын сонган. Анык эмчи болуун депутат хузаагелерин идея-кижилик күтүспөзүн, сонгучулар.

Н. ЧЫРТАНПАН.

Сибирьнин эртемдени И. И. Оробинскийнун улуг ажыдышыны

Ажык-дузазы улау чаа микроорганизм тынмаган

Красноярск. Красноярскийнун көдө ажал-агый институтунун микробиология салбырыннын эргелекчи ветеринария эртемнеринин кандидат И. И. Оробинский эртемге билдинмейн турган микробиолог тынмаган. Ону эртемденер азоттуг бактериялар болуучүге хамарыштыр санап турар. Ол микроорганизм картофельдин иштинге өзүп көвүдөшсаан, оон иштинде белоктарын хемчээлин каш-ла шактар дүгүтүлгө 8 хуу чедир көвүдөдир. Ол болза анва картофельдинден сес катар хөй болганы ол-дур. Белоктарын сөгүлгө ол микробиолог чүгө өткөшкөн, сут кислотаны, асцитониктер, өвөрине детоксичилгелер будурулгө база мөөнөкүлөр болган. Ону ажыгаларыннын түнелдир картофель бодунун чедикшиг талазы-биле арбайн-даа ажык болду.

Ол чаа биологтуг чүгүдү эртемден чедик бактерияны деп айдан. Ол чүгү-биле чедикшиккен картофельди кандыг-даа малдар кончук амьдралын чир. Мычанган хаван оолдары ону чигенде хонукта немелде дөңгөлөгүг 70—90 хуу өзөр. Ол кышкын биологтуг аарыгалары турган хаван оолдары ийик картофельди чигеш экирчи база болуру анва болуп турар.

Чаа микроб тараа култураларын шуптузунга дымга эки өзүп көвүдөш болган. Мал чевирин чаа микроб-биле чедикшиг болдуруда кандыг-даа нарын хөвөөсөлдери база тургустас. Ийик-гаш ол чаа эмчи колхозтарын болгаш совхозтарын кандыг-даа фермаларында ажаллап болуп аргалы.

Чурукта: И. И. Оробинский лабораторияда.

Фото Ю. Барминини. СЭТА-нын фотохрониказы.

Малчынар ортузунга култура-массалыг ажалдар

Колхозчу малчынаарын ортузунга култура-массалыг ажалдарын чорудар талазы-биле бо өрткөн чылын өзгөрүлүшү чоруттунган. Малчынаарын чурттап турар черлеринин дөңгөлөгүг ажал-биле түс-түс агитаторларын быжыктылап, лекция, бесела, ийиктегилерин чоруду келген болгаш клубтарда бот-тыныгыр улау чүгүлүгүмүнүн киржикчилерин концерттерин үргүлүчү көргүзүп, көжүк чорук болгаш түрү киноларын механизатор киноларын доктаамал үндүрүп келген. Колхозтарын сут-бараан фермаларын бүрүтүлгө кылды булунарнын, ийик көжүк чорук библиотекаларын тургустулаан.

ТЫВА АВТОНОМНУГ ОБЛАСТЫН АЖЫЛЧЫ ЧОНАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИНҢ ДЕПУТАТТАРЫНГА КАНДИДАТТАР

Тыва автономнуг областын ажилчы чоннар депутаттарынын область Советинин сонгулда талашы-биле округтарын, сонгулда комиссиялары чотугу документтерин чугаалажы көргөш, «РСФСР-нин ажилчы чоннар депутаттарынын край, область, округ, район, хоорай, калдэ болгаш суур Советтеринин сонгулдаар дуурайында Дургумге үндөшүлүг, хейничи организацияларын, ажилчы чоннар нитиледеринин болгаш хаматгаларын нити хуралдарыннын область Советинин депутаттарына депештирген кандидаттарын даямчыг кылган.

КЫЗЫЛ ХООРАЙ

Каа-Хеминин № 1 сонгулда округуна — КАПЛУНОВ Андрей Иванович — 1899 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, областын сан кылдын эргелекчи, областын саямалдынын, Курстраховани эргелекчи болгаш тууду банкызынын ажилдакчыларынын нити хуралдан депештирген.

Биче-Енисейин № 2 сонгулда округуна — КОРОБОВА Анна Павловна — 1914 чылда төрүттүнген, партия кижигү эвес, типографиянын дептерлер цегини мастери, областын типографиянын ажилчыларынын болгаш албан-хаакчыларынын нити хуралдан депештирген.

Сонгу-чөөн таламы № 3 сонгулда округуна — ХЕРТЕК Демур Кок-оолович — 1917 чылда төрүттүнген, партия кижигү эвес, «Тыва-тудуг» тууду-монтаж эргелекчин бичазчы; «Тыва-тудуг» тууду-монтаж эргелекчин ажилчыларынын болгаш албан-хаакчыларынын нити хуралдан депештирген.

Мурнуу-чөөн таламы № 4 сонгулда округуна — СОДУНАМ Айна Хурен-ооловна — 1929 чылда төрүттүнген, партия кижигү эвес, хоорайнын үлөтүр комбинатынын хеп дараар черини даярчычы, хоорайнын үлөтүр комбинатынын ажилчыларынын болгаш албан-хаакчыларынын нити хуралдан депештирген.

Транспортту сонгу таламы № 5 сонгулда округуна — КОССОВ Николай Николаевич — 1915 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, облуккумуну дарагынын оралакчы, Улуг-Хемини иши үлөтүр ажилдакчынын ажилчыларынын болгаш албан-хаакчыларынын нити хуралдан депештирген.

Транспортту мурнуу таламы № 6 сонгулда округуна — КРУПЕНИНА Тасья Кузминична — 1930 чылда төрүттүнген, партия кижигү эвес, эст-сүт болгаш эст-сүт үлөтүрүн эргелекчин, эст-сүт болгаш эст-сүт үлөтүрүн эргелекчин ажилчыларынын болгаш албан-хаакчыларынын нити хуралдан депештирген.

Ленинини № 7 сонгулда округуна — ОХЕМЧИК Оюн Темчи — 1910 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, область судуну дарагы, область судуну ажилдакчыларынын нити хуралдан депештирген.

Совхозынын № 8 сонгулда округуна — БЫЛИН Иван Дмитриевич — 1909 чылда төрүттүнген, партия кижигү эвес, калдэ ажил-агый транспортуну автобазынын чоллачыны калдэ ажил-агый транспортуну автобазынын ажилчыларынын болгаш албан-хаакчыларынын нити хуралдан депештирген.

Кооперативынын № 10 сонгулда округуна — КАНУНИКОВ Александр Иванович — 1923 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, область эмнелгезини хирургия салбырынын эргелекчи, область эмнелгезини ажилдакчыларынын нити хуралдан депештирген.

Хемин чөөн таламы № 11 сонгулда округуна — САГАН-ООЛ Монгуш Чанзынович — 1926 чылда төрүттүнген, партия кижигү эвес, облупробсоюзтуу автотранспорт конторазынын чоллачы, облупробсоюзтуу автотранспорт конторазынын ажилчыларынын болгаш албан-хаакчыларынын нити хуралдан депештирген.

Мурнуу таламы № 12 сонгулда округуна — ТРЕСЦОВА Валентина Ивановна — 1921 чылда төрүттүнген, партия кижигү эвес, даярныла комбинатынын хеп үлөтүрлөкчизи, даярныла комбинатынын ажилчыларынын болгаш албан-хаакчыларынын нити хуралдан депештирген.

Хемини № 13 сонгулда округуна — ДОРУН-ООЛ Василий Дамбаевич — 1930 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, ВЛКСМ обкомуну секретари, комсомол обкомуну ажилдакчыларынын нити хуралдан депештирген.

Чекотуну № 14 сонгулда округуна — КРАСНЫЙ Сергей Хочекевич — 1920 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, хооруккумуну дарагы, калдэ ажил-агый механизация училешини башкыларынын болгаш сургууларыннын нити хуралдан депештирген.

Чер тургузууну сонгу таламы № 15 сонгулда округуна — КЫСЫГ-БАЙ Николай Иможапович — 1924 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, нити кандидат, областын хөгжүмү театрынын артисти, областын хөгжүм-ши театрынын ажилдакчыларынын нити хуралдан депештирген.

Чер тургузууну мурнуу таламы № 16 сонгулда округуна — КУНАА Александр Чойбарович — башкы институтуну директору, Кызылдан куртувун башкы институтуну коллегиянын нити хуралдан депештирген.

Заводуну № 17 сонгулда округуна — ХУРЕК-БЕН Кертюк-оол Кадр-оолович — 1916 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, алты заводуну пиноккады, алты-пимокат заводуну ажилчыларынын болгаш албан-хаакчыларынын нити хуралдан депештирген.

Улетүр-трактынны № 18 сонгулда округуна — КУБАК Владимир Николаевич — 1931 чылда төрүттүнген, партия кижигү эвес, автосетелге заводуну моторист-дарагы, автосетелге заводуну ажилчыларынын болгаш албан-хаакчыларынын нити хуралдан депештирген.

Заозернынын № 19 сонгулда округуна — ХУДАШЕВА Галина Андреевна — 1929 чылда төрүттүнген, партия кижигү эвес, урулар полк-линказынын эргелекчи, урулар полк-линказынын ажилдакчыларынын нити хуралдан депештирген.

Ол-чарыктын № 20 сонгулда округуна — СЕРДОВОВ Николай Алексеевич — 1916 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, далдын, литератураны болгаш төгүтүн эртем-шичил институтуну директору, Кызылдан тууду заводуну ажилчыларынын нити хуралдан депештирген.

Элегес-Аксынын № 21 сонгулда округуна — АНФАЛОВ Александр Филиппович — 1930 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, Элегес шактазынын эмеру казычы, Элегестин шакта эргелекчин ажилчыларынын болгаш албан-хаакчыларынын, инженер-техникти ажилдакчыларынын нити хуралдан депештирген.

Шинадын № 22 сонгулда округуна — БАЛГАН Никита Хоочунович — 1925 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, Шинаа калдэ Советтин кукумуну дарагы, «Тере-Хал» калдэ ажил-агый артелинин колхозчуларынын нити хуралдан депештирген.

Бай-Тайга районунун Монгуш-Тайганын № 23 сонгулда округуна — САДИ Сүе Сендеевич — 1931 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, «Малын» колхозту дарагы, «Малын» калдэ ажил-агый артелинин колхозчуларынын нити хуралдан депештирген.

Шуйнуну № 24 сонгулда округуна — ТЮЛЮШ Тасья Санчевна — 1933 чылда төрүттүнген, ВЛКСМ кижигү, Шуйнуну эст чыл школазынын директору, Шуй школазынын ажилдакчыларынын нити хуралдан депештирген.

Бай-Талдын № 25 сонгулда округуна — ХЕРТЕК Белек Донгакович — 1932 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, Сталин аттыг колхозту ветеринар фельдшери, Сталин аттыг калдэ ажил-агый артелинин колхозчуларынын нити хуралдан депештирген.

Кызыл-Дайгын № 26 сонгулда округуна — АНЧИМА Хертек Амыр-битович — 1912 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, облуккумуну дарагынын оралакчы «Тилелге» калдэ ажил-агый артелинин колхозчуларынын нити хуралдан депештирген.

Кара-Халдын № 27 сонгулда округуна — КЫЗЫЛ-ООЛ Кужугет Шинжит-Чолович — 1934 чылда төрүттүнген, Кара-Хал калдэ Советтин кукумуну секретари, «Кара-Хал» калдэ ажил-агый артелинин колхозчуларынын нити хуралдан депештирген.

Тэлинини № 28 сонгулда округуна — ИРГИТ Доржу Айзаанович — 1918 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү кандидат, «Найрал» колхозту кадарчы, «Найрал» калдэ ажил-агый артелинин колхозчуларынын нити хуралдан депештирген.

Кызыл-Чыраанын № 47 сонгулда округуна — БОЛДУР-ООЛ Борис Хельмукович — 1918 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, областын улус өредилге килдинин эргелекчи, Ленин аттыг колхозту кижигүнирдин нити хуралдан депештирген.

Дөргүнүн № 48 сонгулда округуна — ХОВАЛЫГ Очур-оол Шаммакович — 1922 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, Сталин аттыг колхозту механиги, Сталин аттыг калдэ ажил-агый артелинин колхозчуларынын нити хуралдан депештирген.

Ден-Терезинини № 32 сонгулда округуна — БАРЫНМАА Ооржак Маадыр-ооловна — 1916 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, «Совет Тыванын 5 чылы» колхозту тууду бригаданын кижигү, «Совет Тыванын 5 чылы» калдэ ажил-агый артелинин колхозчуларынын нити хуралдан депештирген.

Биче-Тейини № 33 сонгулда округуна — МОНГУШ Чыпын Карбыевна — 1936 чылда төрүттүнген, ВЛКСМ кижигү, Шекпэр школазынын башкы, Шекпэр школазынын ажилдакчыларынын нити хуралдан депештирген.

Сарыг-Белдини № 34 сонгулда округуна — СААЯ Бораштаан Кжеевич — 1931 чылда төрүттүнген, партия кижигү эвес, «ВЛКСМ 30 чылы» колхозту кадарчы, «ВЛКСМ 30 чылы» калдэ ажил-агый артелинин колхозчуларынын нити хуралдан депештирген.

Эрги-Барыктын № 35 сонгулда округуна — ХЕРТЕК Секина Сендеевна — 1941 чылда төрүттүнген, ВЛКСМ кижигү, «Большевик» колхозту санчы, «Большевик» калдэ ажил-агый артелинин колхозчуларынын нити хуралдан депештирген.

Ильинскийн № 54 сонгулда округуна — СЕРЕДИН Павел Михайлович — 1923 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, Ленин аттыг колхозту даргазы, Ленин аттыг калдэ ажил-агый артелинин кижигүнирдин нити хуралдан депештирген.

Аксы-Барыктын № 36 сонгулда округуна — КУУЛАР Хажит Самбасович — 1923 чылда төрүттүнген, партия кижигү эвес, «Барлык» совхозту ажилчыларынын болгаш албан-хаакчыларынын нити хуралдан депештирген.

Барлык-совхозтун № 37 сонгулда округуна — ОНГАЙ-ООЛ Хомуш-ку Дарымаевич — 1935 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, «Барлык» совхозту трактор бригаданын бригадари, «Барлык» совхозту ажилчыларынын болгаш албан-хаакчыларынын нити хуралдан депештирген.

Хондөленин № 38 сонгулда округуна — АРТАС Монгуш Баяк-оолович — 1913 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, областын ишти херектер эргелекчин начальниги, «Барлык» совхозту ажилчыларынын болгаш албан-хаакчыларынын нити хуралдан депештирген.

Чадаанын барымы таламы № 39 сонгулда округуна — ВАНЮКОВ Константин Григорьевич — 1928 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, Чадаана автотранспорт конторазынын начальниги, Чадаана автотранспорт конторазынын ажилчыларынын болгаш албан-хаакчыларынын нити хуралдан депештирген.

Чадаанын чөөн таламы № 40 сонгулда округуна — КОЗЛЕНКО Арсений Артемьевич — 1904 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, облуккумуну дарагынын оралакчы, Чадаана райулету комбинатынын ажилчыларынын болгаш албан-хаакчыларынын нити хуралдан депештирген.

Чадаанын № 41 калдэ сонгулда округуна — ОНДАР Демжулдэ Буруевич — 1930 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, Чөөн-Хемчик райукумуну дарагы, «Искра» калдэ ажил-агый артелинин колхозчуларынын нити хуралдан депештирген.

Дашты-Кужурун № 42 сонгулда округуна — САТ Дөртек Довуучуевич — 1934 чылда төрүттүнген, ВЛКСМ кижигү, Хандерей школазынын ажилдакчыларынын нити хуралдан депештирген.

Шемини № 43 сонгулда округуна — ОНДАР Айна Кара-Дашовна — 1938 чылда төрүттүнген, ВЛКСМ кижигү, «Большевик» колхозту санчы, «Большевик» калдэ ажил-агый артелинин колхозчуларынын нити хуралдан депештирген.

Чыргактын № 44 сонгулда округуна — САТ Сагбалдай Ойбокович — 1911 чылда төрүттүнген, партия кижигү эвес, «Коммунизмче орук» калдэ ажил-агый артелинин колхозчуларынын нити хуралдан депештирген.

Хорум-Дайгын № 45 сонгулда округуна — ВИНГРАДОВА Айна Дмитриевна — 1930 чылда төрүттүнген, партия кижигү эвес, Хорум-Дайгын участка эмнелгезин эргелекчи, Хорум-Дайгын участка эмнелгезин ажилдакчыларынын нити хуралдан депештирген.

Баян-Талдын № 46 сонгулда округуна — ЛОПСАНПА Ооржак Чываажыкович — 1903 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, «Октябрь 30 чылы» колхозту хойжуу, «Октябрь 30 чылы» калдэ ажил-агый артелинин колхозчуларынын нити хуралдан депештирген.

Кызыл-Чыраанын № 47 сонгулда округуна — БОЛДУР-ООЛ Борис Хельмукович — 1918 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, областын улус өредилге килдинин эргелекчи, Ленин аттыг колхозту кижигүнирдин нити хуралдан депештирген.

Дөргүнүн № 48 сонгулда округуна — ХОВАЛЫГ Очур-оол Шаммакович — 1922 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, Сталин аттыг колхозту механиги, Сталин аттыг калдэ ажил-агый артелинин колхозчуларынын нити хуралдан депештирген.

Сарыг-Септин барымы таламы № 49 сонгулда округуна — ТОКА Салчак Калбахоркович — 1901 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, СЭКП обкомуну бири секретари, Сарыг-Септ СТС-тин ажилчыларынын болгаш албан-хаакчыларынын нити хуралдан депештирген.

Сарыг-Хемтин чөөн таламы № 50 сонгулда округуна — ЛОПАТИНА Довна Гурьяновна — 1932 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү эвес, калдэ ажил-агый инспекциянын кол агроному, Каз-Хем райукумуну ажилдакчыларынын нити хуралдан депештирген.

Бурен-Аксынын № 51 сонгулда округуна — БӨРЭК Салчак Самбурович — 1911 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, «Кызыл туку» колхозту хойжуу, «Кызыл туку» калдэ ажил-агый артелинин колхозчуларынын нити хуралдан депештирген.

Сизимини № 52 сонгулда округуна — НОРБУ Тамара Чашоловна — 1921 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, областын профвилелдер өвүделенин дарагы, Сизимини иш ажил-агый пунктууну ажилчыларынын болгаш албан-хаакчыларынын нити хуралдан депештирген.

Федоровканын № 53 сонгулда округуна — БОРИСЕНКО Дмитрий Иванович — 1922 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, «Ленинче орук» колхозту трактор бригаданын бригадари, «Ленинче орук» калдэ ажил-агый артелинин колхозчуларынын нити хуралдан депештирген.

Ильинскийн № 54 сонгулда округуна — СЕРЕДИН Павел Михайлович — 1923 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, Ленин аттыг колхозту даргазы, Ленин аттыг калдэ ажил-агый артелинин кижигүнирдин нити хуралдан депештирген.

Ленин — 1923 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, Ленин аттыг колхозту даргазы, Ленин аттыг калдэ ажил-агый артелинин кижигүнирдин нити хуралдан депештирген.

Көк-Тейини № 55 сонгулда округуна — НАПТИТ Саарбай Найза-овна — 1942 чылда төрүттүнген, ВЛКСМ кижигү, «Совет Тыва» колхозту санчы, «Совет Тыва» калдэ ажил-агый артелинин колхозчуларынын нити хуралдан депештирген.

Межегейини № 74 сонгулда округуна — СОКОЛОВ Виктор Александрович — 1928 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, көдэ ажил-агый артелинин эргелекчин начальниги, «Межегей» совхозту ажилчыларынын болгаш албан-хаакчыларынын нити хуралдан депештирген.

Кочетовтун № 75 сонгулда округуна — КУЛАКОВ Михаил Романович — 1928 чылда төрүттүнген, партия кижигү эвес, Сталин аттыг колхозту хойжуу, «Торгалмы» калдэ ажил-агый артелинин колхозчуларынын нити хуралдан депештирген.

Хандагайттын № 58 сонгулда округуна — ШААЛЫ Александр Талаявич — 1925 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, «Коммунизмче орук» колхозту даргазы, «Коммунизмче орук» калдэ ажил-агый артелинин колхозчуларынын нити хуралдан депештирген.

Туранын сонгу таламы № 59 сонгулда округуна — БИЧИН-УРУГ Маады Комбуевна — 1917 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, «Кызыл тарачын» колхозту санчы, «Кызыл тарачын» калдэ ажил-агый артелинин колхозчуларынын нити хуралдан депештирген.

Туранын мурнуу таламы № 60 сонгулда округуна — ХАРДИНА Елизавета Давыдовна — 1919 чылда төрүттүнген, партия кижигү эвес, райулету комбинатынын ажилчы, Туван райулету комбинатынын ажилчыларынын болгаш албан-хаакчыларынын нити хуралдан депештирген.

Өвктүн № 61 сонгулда округуна — ТЮЛЮШ Оспан-оол Кара-оолович — 1930 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, «Тилелге» колхозту трактористи, «Тилелге» калдэ ажил-агый артелинин колхозчуларынын нити хуралдан депештирген.

Таргалын № 62 сонгулда округуна — ИВАНОВ Григорий Викторович — 1914 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, облуккумуну секретари, «Өвк» совхозту ажилчыларынын нити хуралдан депештирген.

Хадинини № 63 сонгулда округуна — СЕНДИН Михаил Багай-оолович — 1907 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, «Хадын» колхозту кадарчы, «Хадын» калдэ ажил-агый артелинин колхозчуларынын нити хуралдан депештирген.

Кара-Хаактын № 64 сонгулда округуна — КОМАНДИРИНА Евстолия Михайловна — 1923 чылда төрүттүнген, партия кижигү эвес, Чербинин школа-интернатынын директору, Чербинин школа-интернатынын ажилдакчыларынын нити хуралдан депештирген.

Кызыл-Дайгын № 65 сонгулда округуна — ОНДАР Чечемма Ириджоловна — 1935 чылда төрүттүнген, ВЛКСМ кижигү, «Ишкин» колхозту санчы, «Ишкин» калдэ ажил-агый артелинин колхозчуларынын нити хуралдан депештирген.

Сут-Халдын № 66 сонгулда округуна — БАЛАБАЙ Мария Матвеевна — 1926 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, районуну калдэ ажил-агый инспекциянын кол зоотехниги, Киров аттыг калдэ ажил-агый артелинин колхозчуларынын нити хуралдан депештирген.

Бора-Тайганын № 67 сонгулда округуна — ХЕРЛИГ-ООЛ Ооржак Амар-Ашакочич — 1930 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, Бора-Тайга эмнелге салбырынын эргелекчи, Малгаш-Бажык суурун ажилчы чоннарынын нити хуралдан депештирген.

Сут-Аксынын № 68 сонгулда округуна — АРЛАМАН Андрей Монгеевич — 1916 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, облупробсоюзтуу баштар черини дарагы, районун ажилдакчыларынын нити хуралдан депештирген.

Алдан-Маадырын № 69 сонгулда округуна — ДАМДЫН Ондар Назы-ооловна — 1938 чылда төрүттүнген, партия кижигү эвес, «Алдан-Маадыр» колхозту санчы, «Алдан-Маадыр» калдэ ажил-агый артелинин колхозчуларынын нити хуралдан депештирген.

Танды районунун Арыг-Бажынын № 70 сонгулда округуна — БИЛЗЕТМАА Панса Сундуевна — 1928 чылда төрүттүнген, партия кижигү эвес, «Совет Россия» колхозту быза ажаакчы, «Совет Россия» калдэ ажил-агый артелинин колхозчуларынын нити хуралдан депештирген.

Балгазынын № 71 сонгулда округуна — ЧУЕВА Ольга Павловна — 1926 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү кандидат, «Революциянын чалбычы» колхозту агроному, «Революциянын чалбычы» калдэ ажил-агый артелинин колхозчуларынын нити хуралдан депештирген.

Дүргенин № 72 сонгулда округуна — ЮРТАЕВ Иван Степанович — 1926 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, «Кызыл партизан» совхозтуу директору, «Кызыл пар-

тизан» совхозтуу ажилчыларынын болгаш албан-хаакчыларынын нити хуралдан депештирген.

Бай-Хаактын № 73 сонгулда округуна — ТЫРТЫК-КАРА Наталья Балчыр-ооловна — 1930 чылда төрүттүнген, партия кижигү эвес, Бай-Хаактын ортумак школазынын өредилге эргелекчи, Бай-Хаактын ортумак школазынын ажилдакчыларынын нити хуралдан депештирген.

Межегейини № 74 сонгулда округуна — СОКОЛОВ Виктор Александрович — 1928 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, көдэ ажил-агый артелинин эргелекчин начальниги, «Межегей» совхозту ажилчыларынын болгаш албан-хаакчыларынын нити хуралдан депештирген.

Кочетовтун № 75 сонгулда округуна — КУЛАКОВ Михаил Романович — 1928 чылда төрүттүнген, партия кижигү эвес, Сталин аттыг колхозту хойжуу, «Торгалмы» калдэ ажил-агый артелинин колхозчуларынын нити хуралдан депештирген.

Хандагайттын № 58 сонгулда округуна — ШААЛЫ Александр Талаявич — 1925 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, «Коммунизмче орук» колхозту даргазы, «Коммунизмче орук» калдэ ажил-агый артелинин колхозчуларынын нити хуралдан депештирген.

Туранын сонгу таламы № 59 сонгулда округуна — БИЧИН-УРУГ Маады Комбуевна — 1917 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, «Кызыл тарачын» колхозту санчы, «Кызыл тарачын» калдэ ажил-агый артелинин колхозчуларынын нити хуралдан депештирген.

Туранын мурнуу таламы № 60 сонгулда округуна — ХАРДИНА Елизавета Давыдовна — 1919 чылда төрүттүнген, партия кижигү эвес, райулету комбинатынын ажилчы, Туван райулету комбинатынын ажилчыларынын болгаш албан-хаакчыларынын нити хуралдан депештирген.

Өвктүн № 61 сонгулда округуна — ТЮЛЮШ Оспан-оол Кара-оолович — 1930 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, «Тилелге» колхозту трактористи, «Тилелге» калдэ ажил-агый артелинин колхозчуларынын нити хуралдан депештирген.

Таргалын № 62 сонгулда округуна — ИВАНОВ Григорий Викторович — 1914 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, облуккумуну секретари, «Өвк» совхозту ажилчыларынын нити хуралдан депештирген.

Хадинини № 63 сонгулда округуна — СЕНДИН Михаил Багай-оолович — 1907 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, «Хадын» колхозту кадарчы, «Хадын» калдэ ажил-агый артелинин колхозчуларынын нити хуралдан депештирген.

Кара-Хаактын № 64 сонгулда округуна — КОМАНДИРИНА Евстолия Михайловна — 1923 чылда төрүттүнген, партия кижигү эвес, Чербинин школа-интернатынын директору, Чербинин школа-интернатынын ажилдакчыларынын нити хуралдан депештирген.

Кызыл-Дайгын № 65 сонгулда округуна — ОНДАР Чечемма Ириджоловна — 1935 чылда төрүттүнген, ВЛКСМ кижигү, «Ишкин» колхозту санчы, «Ишкин» калдэ ажил-агый артелинин колхозчуларынын нити хуралдан депештирген.

Сут-Халдын № 66 сонгулда округуна — БАЛАБАЙ Мария Матвеевна — 1926 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, районуну калдэ ажил-агый инспекциянын кол зоотехниги, Киров аттыг калдэ ажил-агый артелинин колхозчуларынын нити хуралдан депештирген.

Бора-Тайганын № 67 сонгулда округуна — ХЕРЛИГ-ООЛ Ооржак Амар-Ашакочич — 1930 чылда төрүттүнген, СЭКП кижигү, Бора-Тайга эмнелге салбырынын эргелек

